

POSTANOWIENIE

5 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka

na posiedzeniu niejawnym 5 września 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa K.M., B.M.
przeciwko Banku w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 28 lutego 2022 r., I ACa 993/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank w W. na rzecz K.M. i B.M. kwoty po 1350 (tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 28 lutego 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację Banku w W. od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu z 28 lipca 2021 r. w sprawie z powództwa K.M. i B.M. o ustalenie i zapłatę oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

2. Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiodła strona pozwana, wskazując na naruszenie art. 353¹ w zw. z art. 58 § 1 i 3 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.; art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 58 § 1 i 3 w zw. z art. 65 § 1 k.c.; art. 385¹ § 4 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.; art. 358 § 1 i 2 k.c.; art. 496 w zw. z art. 497 w zw. z art. 487 § 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”); art. 496 w zw. z art. 497 w zw. z art. 455 k.c.; art. 496 w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 91 k.p.c.

3. Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powołując się na występowanie w sprawie przesłanek określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Wskazał, że w sprawie występują istotne zagadnienie prawne i konieczność odpowiedzi na pytania:

- czy możliwe jest ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej wskutek uznania przez sąd za niedozwolone postanowień umowy kredytu dotyczących sposobu ustalania kursu waluty obcej poprzez odesłanie do tabeli kursowej stosowanej przez bank, jeżeli po ich usunięciu, treść umowy nie wykracza poza granice swobody umów w rozumieniu art. 353¹ k.c. ani nie jest sprzeczna z treścią art. 69 ust. 1 i 2 pr.bank. w brzmieniu sprzed nowelizacji ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw;

- czy przepis art. 358 k.c. w wersji po zmianach z 2009 r. powinien znajdować zastosowanie do umów kredytu zawartych także przed 24 stycznia 2009 r., które w tej dacie nie zostały jeszcze spłacone, w szczególności zaś do świadczeń spełnianych po tej dacie;

- czy możliwe jest uwzględnienie przez sąd podniesionego przez bank ewentualnego zarzutu zatrzymania wypłaconej kwoty kapitału kredytu w toku postępowania o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu i zwrot świadczeń nienależnych, zainicjowanego przez kredytobiorcę będącego konsumentem, pomimo braku wymagalności roszczenia o zwrot kapitału w chwili podniesienia owego zarzutu;

- czy zarzut zatrzymania zgłoszony w toku postępowania o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego kredytu i zwrot świadczeń nienależnych zainicjowanego przez kredytobiorcę będącego konsumentem sprzeciwia się zasadom ochrony konsumenckiej wyrażonym w przepisach art. 385¹ i następne k.c. oraz art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”).

W ocenie skarżącego banku w sprawie istnieje również potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj.: art. 58 § 1 w zw. z art. 353¹ w zw. z art. 385¹ § 1 k.c.; art. 385¹ § 2 w zw. z art. 58 § 1 i 3 w zw. z art. 353¹ k.c.; art. 385¹ § 1, 3 i 4 k.c.; art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 58 § 1 i 3 oraz art. 358 § 1 i 2 k.c.; art. 496 w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 pr.bank.; art. 496 w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 91 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

4. Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także usunięcie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna

jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek (art. 398⁴ § 2 k.p.c.), gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o których mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Dla spełnienia wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienie SN z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06). Ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu i jej odrębne oraz kwalifikowane przesłanki, wskazanie i uzasadnienie okoliczności decydujących o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie może polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. W prawidłowo sporządzonej skardze kasacyjnej oba powyższe elementy muszą pojawić się oddzielnie i autonomicznie. Sąd Najwyższy nie jest bowiem trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę kasacyjną, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia, wnoszonym i rozpoznawanym nie tylko w interesie skarżącego, ale przede wszystkim w interesie publicznym.

5. Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

Natomiast oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w judykaturze sądowej i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Nieodzowne jest ponadto, podobnie jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wykazanie związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego (postanowienia SN: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, i z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18).

6. Skarga kasacyjna strony pozwanej nie zawiera argumentów dostatecznych dla uznania, że skarżący skutecznie wykazał, iż w sprawie zachodzą powołane przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Przede wszystkim, skarżący zdaje się nie dostrzegać, że wskazywane przez niego zagadnienia były w ostatnim czasie przedmiotem wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Nie są to więc zagadnienia nowe. Stanowczy sprzeciw musi budzić konstrukcja skargi ignorująca aktualne orzecznictwo, w szczególności liczne wypowiedzi Sądu Najwyższego z lat 2020-2022, dotyczące przedstawionych przez skarżącą zagadnień (zob. m.in. wyroki SN: z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45; z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 47; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 50; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 51; z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52, i z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54).

Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień umownych pozostawiających możliwość ustalania kursu CFH, a w konsekwencji wysokości świadczeń stron, arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest jednolicie przyjmowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego; takie uregulowanie umowne uznawane jest za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona (zob. np. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, i z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21).

Nie budzi również wątpliwości, z uwagi na jednoznaczne brzmienie art. 385¹ § 2 k.c., że konsekwencją uznania danego postanowienia umowy za bezskuteczne jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. np. uchwała SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). W uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r. (III CZP 25/22) Sąd Najwyższy doprecyzował, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1). W razie zaś niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2). Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

Wejście w życie ustawy antyspreadowej, którą w art. 69 pr.bank. dodano ustęp 3, nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień umów kredytu zawartych wcześniej oraz konsekwencji prawnych wynikających z tej oceny (zob. m.in. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, i z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22; postanowienie SN z 28 listopada 2022 r., I CSK 934/22). Dzieje się tak, ponieważ oceny czy postanowienie umowne jest

niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwała SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2) i od tego momentu klauzule abuzywne nie są wiążące dla konsumenta, chyba że konsument wyrazi świadomą wolę na objęcie go takim postanowieniem umownym. Skutek niezwiązania klauzulą abuzywną *ex tunc*, oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej taką klauzulę pozostają bez znaczenia dla niewiążącego charakteru niedozwolonych postanowień umownych.

Jeśli natomiast chodzi o problematykę dotyczącą zarzutu zatrzymania, o którym mowa w art. 496 i art. 497 k.c., to Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w postanowieniu z 8 maja 2024 r. (C-424/22) podważył uprawnienie banku z tego tytułu w sporze z konsumentem. Wskazał, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy charakter niektórych warunków tej umowy powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaofiarowania przez rzeczonego konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy. Kwestia powyższa została również omówiona w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., w której wyjaśniono, że prawo zatrzymania nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony (III CZP 31/23).

Mając na względzie powyższe rozważania, Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że zaprezentowane przez skarżącego problemy prawne były już dostatecznie wyjaśniane w orzecznictwie. W związku z tym przedstawione w skardze kasacyjnej zagadnienia prawne nie mają waloru nowości i nie są zagadnieniami istotnym, których wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju prawa.

Skarżący nie wykazał też skutecznie przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Jak podano wyżej podane przez skarżącego wątpliwości dotyczące wykładni podanych w skardze przepisów były już przedmiotem dostatecznej analizy orzecznictwa, istniejące rozbieżności zostały usunięte, a skarżący nie przedstawił nowych argumentów, świadczących o potrzebie analizy wskazanych zagadnień przez Sąd Najwyższy po raz kolejny.

8. Według Sądu Najwyższego, nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

9. Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. oraz w związku z § 2 pkt 6, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

(R.N.)

[ms]